

TOMI SALAKARI FILIP MUHONEN

REVITTY ELÄMÄ

KOLME
RANKKAA
▶ TARINAA
ADDIKTIOSTA JA
PÄIHDERIIPPUUUDESTA

DOCENDO

REVITTY ELÄMÄ

FILIP MUHONEN & TOMI SALAKARI

REVITTY ELÄMÄ

**KOLME RANKKAA TARINAA ADDIKTIOSTA
JA PÄIHDERIIPPUUUDESTA**

DOCENDO

Ensimmäinen painos

Copyright © Filip Muhonen, Tomi Salakari ja

Docendo 2025

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

Kansi: Olli Järvinen / Shaky Nut Oy

Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-850-255-5

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuusasioihin liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@docendo.fi

SISÄLLYS

Johdanto	7
Ilmiö nyky-yhteiskunnassa	9
Kirjan tarinoista	11
Seksiä, huumeita ja itsetuhoisuutta	17
Äidin sairaus	27
Seksuaalisuutta ja elämänkumppania etsimässä	34
Ensimmäinen todellinen rakkaus	39
Portsari	59
Väliintulo ja pelastus	76
Kaikki jäävät kiinni jossain vaiheessa	77
Itseanalyysi	82
Rikostaustaiset naiset	84
Zali	87
Varikko	94
Pikkuveli	109
Pako	116
Koulu	128
Ero	134
Omenavarkaissa	137
Päihteet	141
Suomen nuorin autovaras	169

Päihdekulttuurin muutos _____	179
Kartsa: Toipumistarina _____	182
Kouluaika _____	182
Ghetto-asette _____	188
Ammattirikollinen _____	190
Perheen perustaminen _____	192
Vapauden lunastus _____	210
Katko _____	215
Uusi yhteys _____	231
Loppusanat _____	236
Tekijöiden loppusanat _____	241
Asiantuntijaesittelyt _____	243
Lähteet: _____	245

JOHDANTO

Lähes jokainen meistä tuntee tai tietää päihderiippuvaisen. Lähes jokainen on nähnyt tai kuullut siitä tuskasta, jota se läheisilleen aiheuttaa. Sen kaiken kokeminen tai kauttaeläminen, siitä moni ei puhu, ei jaksa tai ei halua. Asiasta kertominen leimaa herkästi kaikki siihen liittyvät, tai avaa vanhat haavat peruuttamattomasti. Addiktion ja riippuvuuden mekanismit ovat meissä kaikissa läsnä ja nykyään puhutaankin addiktiosta sairautena ja ymmärretään, että kyseessä on laajempi kokonaisuus, joka johtaa vahvaan riippuvuuteen.

Päivittäisessä mediassa ja elokuvissa päihderiippuvuutta ja sen taustalla olevaa addiktiosairautta käsitellään höyhenen kevyesti ja pahimmillaan siihen liittyvästä elämäntyylisestä kerrotaan kunniakkaasti, aivan kuin se olisi tavoittelemisen arvoista ja määrittelisi nykymaailmassa menestyksen. Hyvin usein unohdetaan kokonaisvaltainen tragedia, jonka päihtet ja erityisesti kovat huumeet aiheuttavat. Karut ihmiskohtalot, rikutut perhesuhteet, menetetty terveys – mitä jos tämä tapahtuisi sinulle tai läheisellesi? Ihmiselle, jonka luulit tuntevasti hyvin. Ihmiselle, jota rakastat. Mitä jos se tapahtuisi lapsellesi?

Kuinka monta kertaa lapsen kotiin saapuneet viranomaiset tai sosiaalityöntekijät kohtaavat hämmentyneen vanhemman, joka luuli, että kaikki on kunnossa?

ILMIÖ NYKY-YHTEISKUNNASSA

Päihderiippuvuutta on helppo katsoa etäältä ja elää kuplassa, johon kaikki yhteiskunnan osapuolet eivät mahdu tasapuolisesti. Yhteiskunta on kuitenkin muuttunut: eriarvoisuus, työttömyys, asunnottomuus, sodat, teknologia ja rakenteelliset muutokset ovat muuttaneet kiihtyvällä tahdilla sitä maailmaa, jossa elämme. Samaan aikaan media tarjoaa yltäkylläisessä viestintätulvassaan haavekuvia, jotka eivät sovi normaaliin elämään ja median ja teknologian kehitys on pirstaloanut ihmisten arkea ja tarjonnut yhä enemmän ”kasvottomia” kanavia päihderiippuvuuden ylläpitämiseen.

Päihderiippuvaiselle päihteiden täyttämästä elämästä irrottautuminen on valtava ponnistus, ja toipumisen polku on pitkä. Yhteiskunnan ja hoitorakenteiden muutosten vuoksi tämä polku on nykyään yhä useammin myös erittäin monivaiheinen. On aiheellista väittää, että vaikka katkohoito, terapia ja erilaiset osallistavat hoitomallit ovat välttämättömiä, ne ovat myös äärimmäisen työläitä käydä läpi.

Kyse on usein ihmisestä, joka on arvottanut itsensä yhteiskunnan ulkopuolelle, joka pitää itseään huonompana ja saattaa haaveilla normaalista elämästä, joka on jokaisella käyttökerralla yhä kauempana. Ongelmat kasautuvat ja samalla ihminen eristää itsensä läheisistään. Tämä sama henkilö pyytää yhä uudelleen apua, mutta hänen on oltava valmis katsomaan peiliin ja kohtaamaan elämänsä virheet ja toimimaan niin, että toipuminen on ylipäätään mahdollista. On syytä uskoa, että moni itseään terveenä ja normaalina ihmisenä pitävä ei kykenisi sitoutumaan

yhtä kattavaan ja pitkäkestoiseen hoitoon ja olemaan yhtä rehellinen itselleen niin hyvässä kuin pahassakin. On pakko ihailtaa sitä sinnikkyyttä, jonka toipumisessa onnistunut ihminen on osoittanut, kun on kyennyt käymään läpi sen kaiken ja kohtaamaan itsensä kaikkine virheineen rehellisemmin, kuin moni meistä ikinä pystyy.

THL:n päihdetilastollisen vuosikirjan mukaan alkoholin käyttö oli vakaassa nousussa 2000-luvun vaihteen tietämille asti, mutta kääntyi huippuvuoden 2005 jälkeen laskuun. Vuonna 2022 alkoholinkäyttö laski jo 1970-luvun tasolle. Päihderiippuvaisten tai sekakäyttäjien tarkkaa määrää on vaikea arvioida, mutta hoitoon hakeutuvien joukossa on selviä merkkejä muutoksesta.

KIRJAN TARINOISTA

Päihderiippuvuuden ja addiktion maailmaa avartavat parhaiten tosielämän tarinat, jotka kertovat ongelmasta, oireista ja käytännön elämästä addiktien itsensä kertomana. Tässä kirjassa pääsemme mukaan päihderiippuvaisen elämän eri vaiheisiin. Avaamme kolmen tarinan kautta addiktiota ja päihderiippuvuutta ja näiden tarinoiden kautta opimme myös sairauden peruspiirteistä, ymmärrämme kuinka kokonaisvaltainen ja valheellinen päihteidien maailma on ja miksi siitä on hyvin vaikea päästä irti.

Nämä tosielämän tarinat ovat oikeiden ihmisten kertomia ja niissä silmiemme eteen aukeaa koruton maailma, jossa päihderiippuvaiset elävät. Tarinat kertovat nuoren ihmisen päihderiippuvuudesta, tarinan naisen näkökulmasta ja lisäksi tarinan, jossa keskitytään päihdekierteen lisäksi toipumisvaiheen haasteisiin.

Tarinoissa on muuteltu ja mukailtu tapahtumapaikkoja sekä tapahtumia siten, että olemme häivyttäneet tosielämän henkilöihin liittyvät kytkökset. Addiktio ja päihderiippuvuus ovat niin leimaavia sairauksia, että emme koe tarpeelliseksi nostaa esiin henkilöitä omilla nimillään tai aiheuttaa enempää haasteita heidän nykyisessä puhtaassa elämässään ja loppuelämän kestävässä toipumisessaan.

Ääneen pääsevät myös asiantuntijat päihdehuollon ja terapian eri osa-alueilta, jotka avaavat kommentissaan laajemmin ilmiötä ja sen haasteita ongelman tunnistamisessa, hoidossa ja onnistumisessa.

Agnes Stenius-Ayoade toimii ylilääkärinä päihde- ja

mielenterveyspalveluissa ja työskenteli 2000-luvun alussa Vantaan katkaisuhoidoaseman lääkärinä. Silloin suurin osa potilaspaikeista oli varattu alkoholiongelmaisille ja vain pari paikkaa sekakäyttäjille. Nyt luvut ovat kääntyneet pääläelleen.

” Nyt olemme tilanteessa, jossa potilaita alkoholivieroituksessa on aika vähän, ja mietin itse ajoittain, missä ne potilaat ovat tänä päivänä. Emme ole tehneet päätöstä, ettei oteta vaan heitä ei vain hakeudu hoitoon samalla lailla. Tilastojen mukaan alkoholin käyttö on vähentynyt, mutta ei niin merkittävästi. Alkoholikuolleisuus on hiukan alentunut, mutta mittasuhteet eivät silti selitä sitä, että 80 prosenttia alkoholipotilaista olisi hävinnyt.”

Vuosien saatossa arviointikriteerit, eri hoitomalleihin panostus sekä lääkkeellinen hoito ovat muuttuneet ratkaisevasti. Agnes Stenius-Ayoade kertoo, että ilmiö, jossa kuntoutusjaksoit ovat lyhentyneet ja hoitoon hakeutumisen kynnyks on kasvanut, on Suomen laajuinen. Harva hyvinvointialue ostaa enää pitkiä kuntoutusjaksoja. Ennen hoitoonohjaus tapahtui sosiaalihuollon kautta, jossa tehtiin rohkeampia päätöksiä, kun taas nykyään sairaanhoitajat ja lääkärit ovat varovaisempia ja riskejä vältetään.

Medikalisaatio on saanut kritiikkiä puolesta ja vastaan. Agnes Stenius-Ayoade näkee kuitenkin, että nykyään osataan hoitaa potilasta paremmin kuin 20 vuotta sitten, ja vaikka opioidikorvaushoitoa onkin kritisoitu liiasta resursoinnista, on kiistaton tosiasia, että se pelastaa henkiä ja vähentää sairaalajaksoja.

Ari ”Huli” Huldén kutsuu itseään epätoivoisten ihmisten edunvalvojaksi ja kertoo koulutukseltaan olevansa addikti. Kontulasta lähtöisin olevalla Huldénilla on 23 vuoden toipumiskokemus, ja hän vetää mm. Homeless Academy Ry:tä, joka tuottaa, suunnittelee ja kehittää asunnottomille toiminnallista vertaistukea jalkapallon avulla.

Huldénin mielestä soten kilpailuttamisen myötä ovat hävinneet viimeisetkin eettiset periaatteet: ”Tänä päivänä katkaisuhoidoinkin voi joutua jonottamaan kolmisen viikkoa, ja pitää olla tietoteknisiä apuvälineitä, jotta pystyy olemaan hoitoon

yhteydessä. Tämä rajaa väistämättä ne ongelmallisimmat hoidon reunoille. Hoidon määrä ei kohtaa hoidon tarvetta, ja lisäksi tämä yhteiskunnan hoitojärjestelmä on liian pirstaleinen.”

Dosentti, valtiotieteiden tohtori **Mikko Salasuo** on ”Hulin” tapaan Kontulasta lähtöisin. Hänen väitöskirjansa *Huumeet ajankuvana: Huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa* (2004) käsittelee huumeekulttuureita. Salasuo on tutkinut yli 25 vuoden ajan huumeekysymyksiä ja huumeiden käytön historiaa.

Salasuo on huolestunut päihteiden ongelmakäytössä ja -käyttäjissä tapahtuneista muutoksista. Perinteiset huumeet ovat 2000-luvulla vaihtuneet päihdyttäviin lääkkeisiin, mikä on muuttanut perustavanlaatuisesti huumeongelman luonnetta. Mielenterveysongelmat näyttelevät suurta roolia huumeiden ongelmakäytössä. Hoitojärjestelmä ei ole pystynyt vastaamaan muuttuneisiin haasteisiin. Medialla on hankaluuksia sanoittaa muuttunutta huumeongelmaa, mikä johtaa toistuvasti sekaannuksiin ja virheellisiin tulkintoihin.

Huumeongelman kuva Suomessa on Salasuon mukaan viimeisen 75 vuoden aikana muuttunut paljon. Ensimmäinen suurempi ongelmakäyttäjien ryhmä olivat niin sanotut klassiset narkomaanit tai morfinistit. He olivat sotien aikana henkisesti tai fyysisesti haavoittuneita miehiä, jotka jäivät koukkuun kipulääkkeenä käytettyihin heroiniin ja morfiiniin. Sota-aikana väsymyksen, nälän ja janon estämiseen käytettiin myös pervitiiniä, metamfetamiinia, mutta sen käyttö ei jatkunut enää sotien jälkeen.

Tänä päivänä voi tuntua rajulta, että sotilaille annettiin voimakkaasti huumaavia lääkkeitä, mutta heroini ja amfetamiini olivat 1940-luvulla yleisesti käytettyjä lääkeaineita. Sodan poikkeusoloissa turvaututtiin nopeisiin ja tehokkaisiin ratkaisuihin, eikä mahdollisia seurauksia ehditty tai voitu miettiä. Nykyihmisen on todella vaikea ymmärtää niitä viikkoja, kuu-kausia tai jopa vuosia jatkuneita henkiä ja fyysisiä paineita, joita sotilaat kokivat. Huumeiden käyttö sodassa on aihe, josta

Suomessa vaiettiin pitkään, ja se on edelleen tabu.

Sotien jälkeen Suomessa oli arviolta noin 1500 sodassa henkisesti tai fyysisesti haavoittunutta miestä, jotka jatkoivat huumeiden käyttöä. Sodan kokemukset olivat rikkoneet miesten mielen, mihin opioidit tarjosivat edes jonkinlaista lohtua.

Salasuon näkemyksen mukaan klassisia narkomaaneja kohdeltiin sotien jälkeen ymmärtäväisesti. Heidät nähtiin sodan uhreina. Reseptien saaminen lääkäreiltä ei ollut ongelma. Osa näistä miehistä kuoli ja osa eli koko elämänsä narkomaanina. ”Hoito” oli yleensä opioidien jatkuvan saannin takaamista.

Salasuo muistelee, että viimeinen klassinen narkomaani kuoli vuosituhannen vaihteessa. Hän kertoi itse lehtihaastattelussa käyttäneensä morfiinia yli 50 vuoden ajan lähinnä poistamaan vieroitusoireet. Hänellä oli taloudelliset resurssit. Käyttö loppui, kun mies tuli vanhemmalla iällä uskoon. Tapaus on sikäli harvinainen, että mies eli riippuvuudestaan huolimatta varsin normaalia elämää eikä häntä olisi kadulla tunnistanut addiktiksi.

70-luvulla suomalaisen yhteiskunnan taustavire muuttui aiempaa yksilöllisemmäksi ja kapitalistisemmaksi. Päihteiden kohdalla alkoi korostua ajattelu, että päihdeongelma on itse aiheutettu. Huumeiden ongelmakäyttäjiä ei nähty uhreina tai sairaina, vaan ennen kaikkea ongelmina.

Modernisaation myötä yhä useammin kuuli argumentin, että ”hyvinvointivaltiossa jokainen saa koulutuksen ja voi menestyä, mutta nuo vaan narkkaa ja hukkaa elämänsä”. Suhtautuminen huumeiden käyttäjiin muuttui stigmatisoivaksi, Salasuo sanoo ja kertoo, että 1980-luvulle tultaessa asenteet kärjistyivät entisestään. Puliukot näkyivät katukuvassa, mutta huumeiden käyttäjät pysyivät visusti piilossa. Heitä ei myöskään näkynyt mediassa. Huumeiden käyttäjiä pidettiin yksinkertaisesti huonoina, pahoina ja vaarallisina ihmisinä.

Huumeiden käyttö yleistyi Suomessa 1990- ja 2000-luvuilla. Laajemmassa perspektiivissä huumeet ovat Suomessa varsin uusi ilmiö. Huumeongelma oli pitkään varsin vähäinen, mutta

viimeisen 20 vuoden aikana se on kasvanut rajusti, Salasuo kertoo.

”Vuosituhannen taitteessa Suomessa oli noin 15–20 000 huumeiden ongelmakäyttäjää. Nykyisen arvion mukaan heitä on jo noin 30–40 000”.

Mikko Salasuo kertoo, että 2000-luvun vaihteessa suomalaisessa huumeekulttuurissa tapahtui merkittävä käänne, kun niin sanottu huumeiden viihdekäyttö yleistyi nopeasti nuorten aikuisten keskuudessa. Mallia otettiin muualta Euroopasta ja Yhdysvalloista. Suomessa oli uutta, että hyvin toimeentulevat ja hyväkuntoiset nuoret aikuiset käyttivät juhlimisen yhteydessä huumeita. Toinen iso muutos oli heroiinin vaihtuminen buprenorfiiniin. Tämä koski huumeiden ongelmakäyttöä, jossa ykkösaine oli 70-luvulta lähtien amfetamiini, mutta myös heroiinilla oli paikkansa. Kun Yhdysvallat aloitti sotatoimet Afganistanissa, katosi heroiini maailmanmarkkinoilta ja korvautui Suomessa buprenorfiinilla ja muilla opioidilääkkeillä. Tästä muutoksesta juontuu myös Suomessa 2000-luvulla koettu huumeemyrkytyskuolemien aalto.

Benny Uhlenius työskenteli yli 30 vuoden ajan päihdeterapeutina ja yhteisövalmentajana. Hän käytti aiemmin viidentoista vuoden ajan huumeita ja koki sekä rikos- että vankilakierteen. Hän onnistui lopettamaan päihteiden käytön, teki toipumisensa myötä pitkän ja arvokkaan työuran kuntoutuspuolella ja vaikutti suurelta osin hoitomuotojen kehitykseen.

Benny nostaa esiin addiktion käsitettä ja haluaa, että ilmiön pohja-asetelma pitää ymmärtää: ”Päihderiippuvuuden lisäksi addiktilla on ongelmia ajatustavassa, tunteissa, sosiaalisissa tilanteissa, fyysisessä terveydessä, hengellisyydessä ja asioiden merkityksessä.” Benny kertoo, että hammaskivunkin saa opiaateilla pois, mutta parempi jos kuitenkin hoitaa hampaan kuntoon.

Kisko-hoidossa keskityttiin aikoinaan nimenomaan siihen, että tehtiin elämän käsikirjoitus (tiedostamaton elämänsuunnitelma), jossa opittiin tiedostamaan ja tunnistamaan oman elämän

ongelmakohtia ja käännekohtia ja nimenomaan niitä hetkiä, kun on haasteita. Näissä hetkissä tukea voi hakea esimerkiksi tukihenkilöltä, jolloin ei tarvitse palata vanhaan, omaa elämäänsä sabotoivaan toimintamalliin.

”Addiktioon liittyy monia asioita, jotka käsittelemättömänä voivat johtaa takaisin kentälle. Lääkkeillä, pelkästään kemiallisella tuella, elämän sisältö häviää, se on vain sellainen välitilassa eläminen, Metadon Blues.”

Nykyiset lääkkeelliset korvaushoidot ovat vallanneet alaa ja pitkät hoitajaksot ovat harvinaisuuksia, toisin kuin Bennyn aikoina työelämässä. Bennyn mielestä muutoksen olennainen peruselementti on turvallisuus. Silloin ihminen muuttuu ja kasvaa: ”Jos on turvatonta, ihminen ei muutu eikä kasva, hän vain puolustautuu.”

Siinä, miten turvallisuuden tunne pystytään tarjoamaan kullekin henkilölle, on aina oma haasteensa. Bennyn mielestä luottamuksen rakentaminen rikollisten ja addiktien kanssa on ollut erityisen vaikeaa. Hänen oma menneisyytensä on saattanut toimia esimerkkinä, jolloin toisen on ollut helppo avautua, kun on saanut tuntea tulevansa ymmärretyksi. Toisaalta jotkut ovat pelänneet tulevansa ”puukotetuksi selkään”, jos uskaltaisivat avautua.

SEKSIÄ, HUUMEITA JA ITSETUHOISUUTTA

En halua kertoa ikääni, koska se ei merkitse mulle mitään. Olen pienestä pitäen katsonut maailmaa eri tavalla kuin monet muut ja elänyt päivä kerrallaan. Lapsuuteni ei ollut normaali ja traumaattiset vaiheet olivat osa rikkonaista kasvuani.

On sanonta, että aika kulta muistot ja varmasti itsekin olen yrittänyt selittää mielessäni asiat parhain päin, kunnes lopulta seinä tuli vastaan ja jouduin kohtaamaan totuuden. Samalla myös ne pahimmat painajaiset muuttuivat siedettävämmiksi ja laimentuivat ajan saatossa niin, että nyt pystyn tarkastelemaan niitä erilaisin silmin ja löytämään uusia merkityksiä asioista, joita en aikoinaan ymmärtänyt tai jaksanut miettiä. Raaka maailma toi mukanaan sadistisia, häiriintyneitä ja sekopäisiä asioita ja kokemuksia. Se maailma on edelleen olemassa, eikä asioiden kaunisteleminen muuta tapahtunutta.

Olen oppinut myös sen, että pillu maksutapana ei vanhene kovinkaan helpolla, väitän että se toimisi vieläkin. Pillu on siitä outo kapistus, että se ei menetä arvoaan, vaikka sitä kuinka soutaisi.

Yksi varhaisimmista muistikuvistani oli, kun äiti ja isä erosivat. Olin silloin todella pieni, vain parivuotias. Jäin veljeni kanssa äidin luokse asumaan, isä muutti pois kotoa. Olin hyvin vahvasti isän tyttö ja tunnen edelleen sen ahdistuksen, kun isä ei ollutkaan siinä. En voinut istua hänen syliinsä sohvalle, hän ei pörröttänyt hiuksiani tai kutittanut. Minulla oli tapana tarttua hänen isosta nenästään kiinni ja kiljua ilosta. Nyt hän oli poissa eikä pitänyt kädestäni kaupungilla kiinni, eikä kuunnellut

ymmärtäväisesti, kun itku kurkussa kerroin vääryyksistä, jotka olivat tapahtuneet hiekkalaatikolla, tai unelmista, joita halusin toteuttaa, kun olisin aikuinen. Äiti ei reagoinut niihin tilanteisiin yhtä empaattisesti kuin isäni.

Suhteeni isään oli aina ollut läheisempi kuin äitiini. Masennuin kun tuki ja turva muutti pois kotoa. Lapset ovat kuitenkin sopeutuvaisia ja oppivat elämään sen perheen kanssa mikä heille on annettu. Eron jälkeen jäimme asumaan samaan kerrostaloon kuin aikaisemmin ja kaveripiiri pysyi siten samana ainakin jonkin aikaa. Erosta ei puhuttu, se hukkui arjen alle tai se vaiettiin kuoliaaksi. Äiti oli hiljaa, kun yritin veljeni kanssa kysyä, koska näkisimme taas isän.

Alkuun tuntui kuin isä olisi ollut vain työmatkalla. Siihen olimme tottuneet. Kun äiti ja isä olivat vielä yhdessä, isä teki vuorotöitä, hän oli kotona erikoisiin aikoihin ja saattoi lähteä yövuoroon, kun me menimme nukkumaan. Eron aikana kuvittelin, että jos isä onkin vain työmatkalla. Se oli suojautumiskeino. Hiljalleen todellisuus valkeni ja tajusin, että isä ei tulisi takaisin. Tuntui kuin jotain olennaista oli poissa, ja isän lähdön myötä perheen tunnelma muuttui.

Ei äiti mikään paholainen ollut. Hän oli normaali perheenäiti, joka hoiti kodin. Me emme tietenkään lapsena ymmärtäneet tilannetta, eivätkä tuhannet kysymykset äidin suuntaan helpottaneet asiaa vaan pikemminkin repivät haavat uudelleen auki. Ei lapsi ymmärtänyt sellaista, lapsi halusi selkeän selityksen, eikä ymmärtänyt puhetta aikuisten tunteista.

Olimme asuneet vanhassa asunnossa vasta muutaman kuu-kauden eron jälkeen. Äiti oli hakenut halvempaa vuokra-asuntoa kaupungilta koko ajan, mutta asuntojonot olivat pitkät. Halukkaita oli enemmän kuin asuntoja tarjolla meidän kokoiselle perheelle. Tosiasia oli, että isän tulot olivat kattaneet suuren osan asumiskuluista ja nykyinen asunto oli liian kallis meille. Elämä ei ollut helppoa. Äiti oli yhteydessä sosiaalihuoltoon ja Kelaan ja kaikki tuet olivat valtavan paperisodan ja päätösten odottelun takana.

Jotain oli tehtävä ja äiti päätti, että muutamme mummon pienen omakotitalon yläkertaan asumaan. Se oli äidiltä vaikea päätös, sillä palaaminen aikuisiällä oman äitinsä kotiin tarkoitti epäonnistumista ja antautumista piikikkään äidin arvostelulle.

Omakotitalo oli peruja sotien jälkeiseltä ajalta, jolloin ihmisiä tuettiin valtion taholta ja tontteja rintamamiestaloille sai kohtuulliseen hintaan. Se oli maalattu aikoinaan keltaiseksi ja vaikka maalia oli uusittu vuosien saatossa, se oli alkanut halkeilla auringon puoleiselta seinältä. Ikkunat olivat puhallettua lasia, raamit kasattu pienistä ruuduista ja ulos katsoessa saattoi havaita, miten lasi aaltoili ja väärästi näkymää. Pieni tontti oli täynnä kukkia ja kasveja ja sähkö taisi olla ainoa mukavuus asunnossa, vesi kannettiin kaivosta edelleen ämpärillä taloon. Niin mummo oli elänyt aina, eikä kaivannut parempaa.

Mummo oli Karjalan evakko, toiminut lottana Suomen sodissa ja joutunut jättämään kotinsa kaksi kertaa. Äidin hän oli synnyttänyt saunassa. Äiti oli sisaruksista nuorin. Mummo oli tottunut elämässään raskaaseen työhön ja sietämään köyhyyttä aivan eri tavalla kuin me pumpulissa kasvaneet lapset, mikä näkyi hänen ehdottomassa käytöksessään. Säännöt olivat tiukat ja meidän kaikkien piti mukautua niihin. Meidän lapsien käytöstä saatettiin katsoa välillä sormien välistä, mutta mummo arvosteli äitiä ankarasti tämän valinnoista ja heidän iltaisin käymänsä keskustelut olivat vakavia.

Mummo piti taloa ja pihaa kunnossa ahkerasti siinä määrin kuin ikänsä puolesta vielä kykeni. Hän ei valittanut korkeasta iästä tai väsymyksestä, korkeintaan istahti kuistille hetkeksi kahvia siemailemaan ja jatkoi sitten pakertamista. Talossa kaikki alkoi olla käyttöikänsä ehtopuolella, mutta mummo ei halunnut uusia mitään, eikä pienestä eläkkeestä olisi ylimääräistä liiennytäkään.

Me leikimme pihalla ja saimme vähän väliä kuulla ohjeistusta toiminnastamme. Jokaisella puulla, pensaalla ja kasvilla tuntui olevan oma tarina. Mummo oli omin käsin istuttanut kaiken ja

lopulta ainoa saareke, jossa pystyimme leikkimään suhteellisen vapaasti, oli kaivon ympärille jäänyt pieni nurmilaikku. Silloinkin meitä varoiteltiin kiipeämästä kaivon kannen päälle, koska se saattoi olla hapertunut ja pettää. Näin useita kertoja pahaa unta siitä, että putosin kaivoon. En kyennyt pysyttelemään pinnalla kauaa, vaan upposin voimieni huvettua ja näin viimeiseksi tumman veden läpi hahmon ilmestyvän kaivon reunalle. Useimmiten hahmo oli isä. Muistan sen epätoivoisen ilmeen, kun hän ei voinut auttaa minua.

Säännöistä huolimatta mummo ymmärsi lapsuuden leikit ja sen vapauden mitä silloin sai kokea, mutta tiukka kuri löystyi silti vain harvoin. Nykymaailmaa mummo ei ymmärtänyt, eikä halunnutkaan ymmärtää. Hän tapasi sanoa, että sitten kun asiat muuttuvat niin paljon, että kaikki uusi vouhotus on pakko ottaa vastaan, hän on ollut jo pitkään haudassa.

Hankalinta mummon luona asuessa oli se, että olimme koko ajan hiukan varpaisillaan. Kaikkeen tuntui olevan liian monta sääntöä, minkä lisäksi ilmapiiriin vaikutti vahvasti mummon mieliala. Huonona päivänä tuntui, että lähes kaikki oli kiellettyä. Hyvinä päivinä hämmennyimme, kun mummo kannusti tekemään jotain mitä emme olleet aiemmin uskaltaneet kokeilla tai teki maittavia sokerileivoksia, joita söimme niin, että oksetti. En tiedä mistä ne lyhyet hyvän olon hetket olivat peräisin.

Mummo kutoi puikoilla villasukkia kiikkustuolissa keinuesaan, kuunteli radiota ja siemaisi pienen lasin halpaa konjakkia. Hän ei pitänyt siitä, että alkoholia juotiin suuria määriä, siitä oli hänen historiassaan ahdistavia kokemuksia. Hän inhosi humalaisia, mutta salli itselleen pyhäviikonloppuna yhden pienen huikan.

Niinä iltoina hän usein innostui kertomaan omasta lapsuudestaan ja sodasta. Talosta ja maista Karjalassa, jotka olivat olleet hänelle hyvin tärkeitä. Nyt ne olivat jääneet rajan toiselle puolelle. Hetken kuunneltuaan äiti komensi meidät viimein

KUINKA OHUEN LANGAN VARASSA IHMISEN KOHTALO SAATTAÄ KULKEA?

AHDISTUS JA PÄIHTEET VAIHTUIVAT SELVIITYMIS-
TAISTELUUN, JOISSAIN TAPAUKSISSA SE OLI JO
KUITENKIN LIIAN MYÖHÄISTÄ.

Epävakaas maailmalla ja koti-Suomessa ruokkii ahdistusta, samaan aikaan kun päihteiden tarjonta on räjähtänyt. Vaikutuksille alttiit nuoret ajautuvat helposti maailmaan, josta pois pääsemiseksi tarvitaan läheisten ja ammattilaisten tukea.

Kolmen ihmisen kohdalla päihteet ja riippuvuus olivat viaton sivuaskel elämässä tai kohtalon jatkuo, joka vei lähes hautaan. Heidän tarinoistaan voimme ymmärtää ja oppia. Tiedostaa se, miltä olemme silmämme sulkeneet.

Koskettavia tarinoita analysoivat ammattilaiset, jotka avaavat ilmiötä toipumisen ja päihdehoidon näkökulmasta.

TOMI SALAKARI (s. 1975) on suomalainen elokuvaohjaaja ja dokumentaristi. Hän kirjoitti Filip Muhosen kanssa kirjan *King of the Street*, joka kertoi Filipin vaiheikkaasta elämästä huumemaailmassa.

FILIP MUHONEN (s. 1970) on päihde- ja mielenterveystyöhön erikoistunut lähihoitaja ja muusikko.

ISBN 978-952-850-255-5
KL 37.6

DOCENDO